

UNIVERSITETET I OSLO

Færøyskt og norsk mål

Sverre Stausland
Hågsynar i målkunna

Norsk målstemna 2025

4. i tiande, 2025

Tett samband millom Færøyarne og Norig

- Færøyarne vart busetta frå Norig frå ikring 800 og frametter.
- Sambandet millom øyarne og Norig var tett gjennom heile millomaldren.
- Øyarne var ein lut av Norigsveldet, og det færøyska bispdømet hørde til Nidaros.
- Sambandet var serlega sterkt med kaupstaden Bjørgvin.

Sambandet med Norig vert brotet

- Etter kyrkjoumboti i 1536 laut færøyske prestar skulast i Danmark.
- I 1602 vart logi på øyarne umsett frå norsk til dansk.
- I 1620 vart selnaden med øyarne flutt frå Bjørgvin til Kaupmannahamn.
- Den færøyska kyrkjo vart lagd under bispen i Sjælland.
- I 1776 vart Færøyarne ein lut av Sjælland fylke.

Talamålet på Færøyarne og Vestlandet

- Dei norske landnåmsmennerne kom fyrst og fremst frå Vestlandet.
- Talamålet på Færøyarne og i Norig var det sama: gamall norsk.
- Fram til kring 1620 var sambandet tettaste millom øyarne og Vestlandet.
- Talamålet på øyarne og på Vestlandet voks i lag.
- Difyre ventar me å sjå myken likskap millom færøysk og vestlendsk.

Ljodverket

- Gamalnorsk *rl/ll* > [dl]
karl, falla > [kadl], [fadla]
- Gamalnorsk *rn/nn* > [dn]
korn > [kodn]
- Tviljoding av *í, ý, ú, ó*
sól, dýr, hús > [soul], [duyr], [heus]

Ljodverket

- J-fenging av *k* og *g* framanfyre linne sjølvljod

kinn > [tʃɪn]

sekkinn > [sɛtʃən]

gera > [dʒe:ra]

vegginn > [vɛdʒən]

- Innskot av [u] millom eit medljod og -*r* i enden av eit ord

aldr, *bakstr*, *hendr*, *bókr* > [aldur], [bakstur], [hendur], [bø:kur]

Ljodverket

- *hv-* > [kv-]
hvessa > [kvessa]
- Burtfall av *ð*
leið > [lai]
- Og myket meir ...

Bøygingsverket – segnord

- Vonarlaget fall burt i både måli.
- Eit skil millom eintal og mangtal er haldet uppe.
Han kjem – dei koma
- Fullt samanfall i mannsbøygingi
Me koma – de koma – dei koma

Bøygingsverket – segnord

		Notid		Fyrrtid	
		Norsk	Færøysk	Norsk	Færøysk
Eintal	han kjem	hann kemur	han fann	hann fann	
Mangtal	dei koma	teir koma	dei funno	teir funnu	

Bøygingsverket – segnord

Eintal					Mangtal		
	Norsk		Færøysk		Norsk	Færøysk	
1. mann	eg	dømde	eg	dømdi	me koma	vit	koma
2. mann	du	dømde	tú	dømdi	de koma	tit	koma
3. mann	han	dømde	hann	dømdi	dei koma	teir	koma

Bøygingsverket – segnord

	Notid		Fyrrtid	
Norsk	sert du	slært du	du tokt	du fort
Færøysk	sært tú	slært tú	tú tókst	tú fórt

Bøygingsverket – namnord

- Eigofallet fall burt i både måli.
- Færøysk skil enno greidt millom hine try falli.
Nemnefall – underfall – sidofall
- Det gjerer ikkje norsk, og det er kann henda største skilnaden millom færøysk og norsk i dag.

Bøygingsverket – namnord

- Hesten såg hunden.

Hunden såg hesten.

- Hesturin sá hundin.

Hundurin sá hestin.

Bøygingsverket – namnord

- På norsk held berre sidofallet seg livande i dei bundne skapi.

Han datt i elvi.

Han låg i elvenne.

Bøygingsverket – lagord

Sudvestlendsk

Eintal				Mangtal		
	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn
Sterk	langu	long	langt	langje	langa	long
Linn	langje	langa	langa	langje	langje	langje

Færøysk

Eintal nemnefall				Mangtal nemnefall		
	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn
Sterk	langur	long	langt	langir	langar	long
Linn	langi	langa	langa	longu	longu	longu

Bøygingsverket – varaord

Sudvestlendsk

		Eintal			Mangtal		
	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	
Nær	denne	denna	detta	desse	dessá	desse	
Fjerr	danne	danna	datta	dasse	dassa	dasse	

Færøysk

		Eintal			Mangtal		
	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	Hankyn	Hokyn	Inkjekyn	
Nær	hesin	henda	hetta	hesir	hesar	hesi	
Fjerr	hasin	handá	hatta	hasir	hasar	hasi	

Ordfylgja

- «Tvifeldt have-skap»

- *Han **freistar** á **gjera** det.*

*Hann **roynir** at **gera** tað.*

- *Han hev **freistat** á **gjort** det.*

*Hann hevur **roynt** at **gjørt** tað.*

Ordfylgja

- Tvifeld binding
- *det landet, denne gjento, hin vegen*
- *tað landið, henda gentan, hin vegin*

Ordtilfanget

- Desse likskaparne i målskipnaden millom færøysk og sudvestlendsk hev mange gått og nemnt fyrr.
- Men største likskapen millom norsk og færøysk tykkjer eg lika fullt ligg ein annan stad:

I ordtilfanget

- Denne likskapen synest ingen ha lyft fram fyrr.

Ordtilfanget

- Eg valde ut tvo segner frá leseboki «Faroese. A language course for beginners» (2014).
- Eina segni er gamal, men hi er nyskrivi.
- Eg bladde ut alle segnord, namnord og lagord frá lesestykki.
- I ollo 147 ord

Ordtilfanget

- So valde eg ut dei største eittbandsordbøkerna frå hine norderlandske måli.
- Eg talde upp kor mange av desse 147 færøyske ordi ein kunde finna atter i desse ordbøkerna.

Mål	Ordbok	Uppslagsord	Samsvar
Norsk	Nynorskordboka	~ 90 000	91 %
Islendsk	Íslensk orðabók	~ 94 000	89 %
Norsk-dansk	Store norske ordbok	~ 80 000	78 %
Svensk	Svensk ordbok	~ 60 000	71 %
Dansk	Retskrivningsordbogen	~ 64 000	69 %

Ordtilfanget

- Som ventande var, er det

størst samsvar med dei nærsfylde vestnorderlendske måli norsk (91 %) og islendsk (89 %),

og minst samsvar med dei austnorderlendske måli svensk (71 %) og dansk (69 %).

- Norsk-dansk kjem imillom (78 %), sidan det er eit danskt mål med mange norske lånord.

Ordtilfanget

- Men samsvaret i ordtilfanget er størst med dei ordbøkerna som hev mest ord.
- Den norska og islenska ordboki hev båda meir en 90 000 ord.
- Den svenska og danska berre nokot yver 60 000 ord.
- Den norsk-danska ordboki kjem imillom med 80 000 ord.
- Kann det håga samsvaret koma av at ordbøkerna fyre norsk og islensk berre hev fleire ord?

Ordtilfanget

- Eg gjorde sama samanholdingi med den fyrre eittbandsordboki fyre norsk, *Norsk ordbok* (1914).
- Detta er den minsta av alla ordbøkerna, med berre um lag 50 000 ord.
- Lika fullt er det her me finn størsta samsvaret, med 93 %.

Ordtilfanget

- Tviauken i ordtilfanget millom *Norsk ordbok* frå 1914 (50 000 ord) og *Nynorskordboka* frå 2006 (90 000 ord) kjem av at ei stor mengd lånnord vart inntekne.
- Nedgangen i samsvaret med færøysk frå 93 % til 91 % syner at ein god mun norske ord vart ortekne samstundes.

Ordtilfanget

- Samsvaret er størst med norsk, endå sambandet med Norig vart brotet kring år 1600.
- Samsvaret er minst med dansk, endå Færøyarne er ein lut av Danmark og det danska målet lenge hev rådt på øyarne.
- *Grunnstommen i det færøyska ordtilfanget er sams med norsk.*

Færøysk og norsk

- Som denne gjennomgangen hev synt, er det stor likskap millom færøyskt mål og nedervt norsk mål, i ser sudvestlendsk.
- Færøyskt mål kjem frå det talamålet som norske utflytjarar hadde med seg frå Vestlandet.
- Det er manga sams nyvinningar i færøysk og sudvestlendsk etter landnåmstidi.
- Det syner at færøyskt og sudvestlendskt mål hev vakset i lag fram mot år 1600.

Færøysk og norsk

- I 1850 vil eg tru ein sudvestlending kunde tala lika lett med ein færøying som med ein austlending.
- Er det rimelegt, då, å segja at færøysk er eit annat mål en norsk?
- Færøysk er i røyndi eit gamalvoret norskt målføre i den sudvestlendska greini.

Færøysk og norsk

- I vår tid synest færøysk meir torkjend.
- Det kjem av at talamálet i Norig hev flutt seg munalega langt mot dansk dei sidste hundrad åri.
- Di hev folk no vanskar med å skyna gamle stykke på norskt mål au.
- Ulikt nordmennerne hev færøyingarne varveitslat og røktat heimamálet sitt vèl.

Færøysk og norsk

- Fyre det færøyska målet skuld var det fulla ei sæla at øyarne ikkje vart attergjevna til Norig.
- Nordmennerne hev latet det danska målet tyna og øyda ervemålet sitt.
- Hadde Færøyarne høyrst til Norig, er det likt til at det sama hadde hendt der.
- Til all heppa er det enno ein stad der det norska målet liver vèl:

På Færøym!